MODELUL CULTURII GÂNDIRII JURIDICE RAȚIONALE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

THE MODEL OF CULTURE OF RATIONAL LEGAL THINKING IN THE INTER-WAR PERIOD

Rodica CIOBANU, ***doctor în filosofie,***
Universitatea de Stat din Moldova,
rod_rosca@yahoo.com

Astăzi, probabil că ne-ar plăcea enorm dacă am avea în sala de curs studenți mulți, implicați, interesați de problematici mai puțin pragmatice, dotați cu gândire critică, purtători ai valorilor spirituale ale neamului, cu o înaltă ținută morală. Ne-ar plăcea enorm dacă în societatea în care trăim ar crește interesul pentru cunoaștere, pentru înțelepciune. Adesea, însă, vom avea o altă abordare. Demn de critică, de blamă? Nu cred. Mai degrabă interogații, multe interogații pentru a răspunde la un Unde ? pentru a putea localiza scăparea şi problema; De CE? Pentru a găsi cauzele; Cum? Pentru a vedea unde este scăparea? Pentru ce? De a înțelege rostul ....

Conținutul comunicării vine cu intenția de valorificare a dimensiunilor gândirii filosofico-juridice dintr-o perioadă care are ce ne oferi, datorită ariei problematice diverse prezente în opera reprezentanțoilor de vază ai acestei perioade, dar şi a modalităților de abordare, care pe alocuri ar putea fi concurente abordărilor actuale. Un alt motiv, poate de natură mai subiectivă, este opinia, după care considerăm că sunt multe similitudini între realitățile deloc simple a perioadei interbelice şi a celei de astăzi. Modelul de abordare complex, profund, spiritul enciclopedic ar putea fi considerentul cel mai plauzibil al revenirii la trecut.

Gândirea filosofico-juridică românească s-a dezvoltat în raport cu gândirea popoarelor învecinate, pe de o parte fiind supusă influenței, iar pe *de altă parte influențând* ea însăşi cultura şi filosofia altor țări. Urmărind evoluția acesteia, o dată în plus conştientizăm că generațiile din trecut şi cele de astăzi sunt în fața provocărilor şi sunt nevoite să revină la aceleaşi probleme, dar care se prezintă în forme specifice, irepetabile, determinate de mersul istoriei şi de experiența individuală a omului, căutându-le soluții.

Spre sfârşitul sec.XX – începutul sec.XXI, societatea umană a intrat într-o perioadă de radicale transformări. În condițiile societății globale, o neobişnuită diversitate marchează toate sferele vieții contemporane. Mai mult decât atât, de rând cu evenimentele sociale crește necontenit dinamica vieții spirituale a omenirii. Pentru a concepe realitatea cu adevărat este necesar de a avea curajul şi de a păşi pe această cale, deşi cultura gândirii raționale nu poate fi impusă omului împotriva voinței şi dorinței lui. Calea gândirii raționale, a filosofiei este mai grea şi pentru a o urma omul trebuie să depună eforturi, să utilizeze toate capacitățile sale intelectuale, altfel problematica filosofică va rămâne pentru el inaccesibilă.

Anul precedent, anul Centenarului, a contribuit la revenirea asupra istoriei neamului românesc şi la cercetările din cele mai diverse domenii ale culturii spirituale. Pe

Revista NR 3_2019_.indd 292 03.12.2019 11:28:31

ambele maluri ale Prutului au fost organizate evenimente culturale, științifice ș.a. care au reactualizat legătura spirituală dintre cei ce vorbesc limba română. În ultimul timp se observă, în mediul academic, și o revenire asupra istoriei filosofiei Dreptului Românesc, care a fost marcată în trecut de influența negativă a ideologizării, datorită căreia s-a asistat fie la ignorarea, fie la excluderea unor gânditori, a unor curente filosofice și mișcări social-politice, fie interpretându-se în mod unilateral mulți reprezentanți ai gândirii filosofico-juridice românești. La momentul actual, moment de renovare a societății, se observă că istoria culturii noastre naționale, în cadrul căreia cultura filosofică și cultura juridică au un rol fundamental, n-a fost întotdeauna tratată cu generozitatea și limpezimea pe care le cer principiile cunoașterii științifice.

Pentru a înțelege necesitatea reactualizării filosofiei dreptului în special în România în perioada interbelică trebuie de amintit că nici în Europa, nici în România această perioadă nu a fost una obișnuită, una liniștită. Între cele două războaie mondiale în Europa au avut loc transformări și evenimente de o rezonanță istorică, care au influențat întreaga lume. Noile fenomene sociale au provocat discuții contradictorii, în care au fost antrenați gânditori de diferite orientări. În România au avut loc transformări politice, sociale, economice și culturale. Mai mult decât atât, unii autori afirmă că perioada interbelică a fost cea mai productivă pentru gândirea românească. Drept argument putem reveni la nume notorii, cunoscute în întreaga lume: Constantin Rădulescu-Motru, Emil Cioran, Mircea Djuvara, Eugeniu Speranția, Nicolae Titulescu, Constantin Brâncuși, Henri Coandă … și această listă poate continua.

Vorbind despre filosofia dreptului, este cert că în perioada interbelică ea s-a ridicat la nivelul filosofiei europene prin creația unor personalități marcante. Studiile asupra acestei perioade sunt delimitate în trei categorii:

1. Studiile efectuate către sfârșitul deceniului trei – începutul deceniului patru, prioritar atribuite lui Nicolae Bagdasar în lucrarea *Istoria filosofiei românești*. N. Bagdasar din gândirea filosofico-juridică analizează doar concepțiile lui M. Djuvara și E. Speranția. Alți gânditori care s-ar fi apropiat de filosofia dreptului în concepția sa nu există.

2. Studii de filosofia dreptului românești din perioada interbelică efectuate în perioada socialistă. Deși au apărut și lucrări de istorie a filosofiei românești și de istorie a gândirii politico-juridice românești, cât și multe lucrări care prezentau aspecte particulare ale gândirii filosofico-juridice românești în perioada interbelică, totuși aceste studii au un caracter unilateral.

3. Studiile efectuate după 1 decembrie 1989. Așa autori ca Gheorghe Boboș, Ion Craiovan, Ioan Huma, Gheorghe Mihai, Sofia Popescu etc. care au efectuat diferite studii în domeniu, dar nu avem un studiu vast care ar cuprinde întreaga filosofie a dreptului în perioada de referință.

Considerând că problemele filosofico-juridice abordate astăzi sunt, în principiu, aceleași care au frământat gândirea umană și în perioadele anterioare, ne ducem la nume precum Dumitru Drăghicescu, Nicolae Titulescu, Constantin Stere, Valeriu Iordăchescu, gândirea filosofico-juridică a lui Eugeniu Speranția și Mircea Djuvara, Mircea Vulcănescu etc. Studierea și valorificarea ideilor filosofico-juridice ale acestora este o condiție

Revista NR 3_2019_.indd 293 03.12.2019 11:28:32

obligatorie în asigurarea fundametelor teoretice pentru evoluția continuă a dreptului, evoluție care trebuie să aibă la bază valorile spirituale, categorii precum: echitate, dreptate, libertate, justiție. În această direcție concepțiilor filosofico-juridice din perioada interbelică sunt concepții ce se caracterizează prin profunzime, varietatea problemelor abordate, dar și a soluțiilor propuse, prin ceea ce se numește o adevărată cercetare a fenomenului juridic analizat ca o necesitate naturală și constantă a spiritului uman.

Argumentele ar fi multe. Nu vom argumenta, doar vom formula din nou întrebări. Oare să nu mai aibă actualitate caracterul rațional al dreptului, pentru care opta Drăghicescu? Sau oare ruptura între drept și morală să fie atât de mare încât nu mai este rost de revenit la analiza relației dintre aceste două domenii normative? Sau poate nu mai există confuzii în analiza naturii și dinamicii dreptului? Să fie epuizată problematica interpretării dreptului? Sau poate deja nu mai există evoluție în metodologia dreptului? Care este rolul factorului uman în calitate de subiect de drept, dar de obiect? Sau poate nu mai există numitor comun între viață, rațiune și societate? Toate sunt întrebări pe care și le-au formulat autorii la care am făcut referință și care au încercat să aducă lumină și claritate, să contribuie la dezvoltarea științelor juridice, care după cum sublinia N.Titulescu, vor progresa doar în momentul în care juriștii vor înțelege că după legile abstracte stau oamenii și aceștia nu pot fi sacrificați pentru un exces de logică. În caz contrar s-ar putea susține că "omul e făcut pentru lege, iar nu legea pentru om, ceea ce e o absurditate". În încheiere se impune de a formula concluzii. Aceste concluzii sunt un preliminariu care să servească drept punct de plecare pentru revenirea la opera gânditorilor din perioada dată.

Revista NR 3_2019_.indd 294 03.12.2019 11:28:32